

FOAIA DIECESANĂ

Organ al Eparhiei gr. or. rom. a Caransebeșului

Apare: DUMINECA

Prețul Abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria pe an . . 10 coroane
 " " " pe 1/2 an . 5 " "
 " România și străinătate pe an . 14 franci
 " " " " pe 1/2 an 7 "

Prețul inserțiunilor:

Pentru publicațiuni oficiale, concurse,
 edicte etc. tipărite de 3 ori, dacă conțin până
 la 150 de cuvinte, 6 cor., până la 200 de cu-
 vinte, 8 cor., de aci în sus 10 cor.

Correspondințele se adresează redacțiunii
 „FOAIA DIECESANĂ“;
 ează banii de prenumerațiune și inserțiuni la
 ADMINISTRAȚIA
 Librăriei și Tipografiei diecesane în Caransebeș

Caransebeș în 27 Iulie 1895.

Cu 1 Octomvrie a. c. stilul nou intră în viață legile cele noi politico-bisericesci. Din partea respectivelor, ministerii — după cum am putut ceti în diferitele ziare — s'au și emanat ordinațiuni cu privire la matriculele civile, la religiunea pruncilor etc. Aparatul civil se pregătește din resputeri ca să fie pe deplin în stare a intra în activitate cu terminul amintit.

Față cu aceste pregătiri, este un ce dureros, că din partea bisericei, respectiv din partea celor chemați a conduce destinele bisericei nu se face nimica. Din nici o parte nu auzim că s'ar fi luat dispuneri a pregăti pe credincioși pentru transformările radicale ce ne stau înainte; din nici o parte nu se aud glasuri pentru de a pregăti și instrua pe păstorii sufletesci în ce privesce ținuta și misiunea lor față cu greutățile extraordinare ce ne stau înainte, față cu schimbările radicale ce vor avea loc.

Această împrejurare e dureroasă și tot-odată și rușinoasă pentru biserica noastră.

Poporul credincios este în nesciință, nu i-să dă desluciri și luminări pentru calea cea colțuroasă, ce va trebui să o percurgă; este lăsat în voia întâmplărei; espus la diferite ispite, condamnat de a auzi numai espectoratiuni înamice rënduelilor noastre bisericesci, înamice instituțiunilor noastre canonice, ba și astfel de aserțiuni, că și capii bisericesci sunt învoiți cu rënduelile cele noi.

Păstorii sufletesci de prin singuraticile comune sunt în nedumerire, în totală nesciință cu privire la atitudinea ce vor avea să o observe pe viitoriu; din nici o parte nu li se dă nici o directivă, nici o înviațiune, — și timpul trece, trece, căci el nu așteaptă până ne va plăcea noauă a ne trezi din letargia ce ne-a copleșit.

Sau doară credincioșii nu au lipsă de nici o învățătură? preoții nu au lipsă de nici o înviațiune,

de nici o directivă? Sau doară biserica noastră nu are nici o lipsă de un plan bine stabilit, după carele să fie condusă? Suntem noi așa de tari, încât cu mâinile în sên putem înfrunta furtunile viitoriului?

Sântul apostol Petru zice: „*Fii trezi și priveghiați, căci împotriviitorul vostru ca un leu răcnind umblă, căutând pe cine să înghită; căruia opuneți-vă, tari fiind în credință.*“

Eară sântul apostol Pavel zice cătră învățelul său Timoteiu: „*Te conjur înaintea lui Dzeu și Domnului Isus Cristos, carele va să judece viii și morții la arătarea sa și întru împărăția sa: predică cuvântul, stăi asupra cu timp și fără timp; muștră, ceartă, indeamnă cu toată îndelunga răbdarea și cu învățătura. Căci va veni timpul, când nu vor primi învățătura cea sănătoasă, ci după poftele lor își vor alege învățatori, cari vor gădili auzul. Și își vor întoarce auzul dela adevăr, eară la basme se vor pleca. Eră tu priveghiază întru toate, pățimesce răul jă lucrul evangelistului, slujba ta făo deplin.*“

La noi stă cu totul altcum lucrul. Auzim din toate părțile glasul resboinic al împotriviitorului, al spiritului timpului, și nici semn de trezvie și priveghiere; nu vedem opunându-se învățătura credinței. Auzim din toate părțile redicându-se, și predicându-se învățături contrare sântei noastre religiuni, învățături pierzătoare de suflet; auzim învățături cari gidilesc auzul, — și nici umbră de priveghiere; nu auzim cuvântul adevărat, învățătura cea sănătoasă.

Pare că pedeapsa lui Dumnezeu e asupra noastră, când vedem, că nu se rădică voci pentru întărirea poporului în credință, pentru instruirea lui cum se se păzască de ademenirile cele perzătoare de suflet pentru îndemnarea lui la statornicie și alipire cătră sânta noastră biserică. Și pe cât timp astfelu stă lucrul, este amar pentru noi. Căci zice marele predicătoriu, Episcopul Ilie Meniat: „*Amar, când este tăcere în biserică, adecă: când*

nu se aude cuvântul lui Dumnezeu, când păzitorii staului, păstorii oilor celor cuvântătoare, următorii Apostolilor nu cuvântează, ci sunt fără de glas, Atunci ia diavolul îndrăzneala, easă fără de frică, intră în lăuntru în turma lui Christos, și ca un lup mâncătoriu de sânge manâncă sufletele creștinilor ca pre nisce oi fără de pază." Și în alt loc:...
"de va lipsi cuvântul lui Dumnezeu dela biserică, ce se vor face ticăloșii creștini? Urgia dzească nu poate trâmite o foame mai rea, decât lipsa cuvântului lui Dumnezeu din biserică."

Și așa și este!

Până acuma în biserică noastră nimica nu s'a făcut pentru-ca „era“ cea noană se ne aște pregătiți. Dacă privim chiar la activitatea ce s'a dezvoltat pentru împedecarea relilor ce ne amenințau, punând mâna pe inimă, trebuie să constatăm, că ea a fost cu totul insuficientă și trebuie să recunoaștem, că ea nu ne poate mulțemi. În acest punct este de prisos a ne amăgi pe noi înșine, ci trebuie să recunoaștem purul și tristul adevăr.

Eară dacă vom căuta să aflăm ce s'a lucrat pentru întărirea noastră față de enormele greutăți ce ni stau înainte, apoi vom afla ceva, și anume, că în măritul Congres s'a hotărât a se șterge vestirile prescrise la cununii, și sedulele de cununii, și ca protopresbiterii să fie desdaunați pentru pierderile materiale ce le sufer prin ștergerea sedulelor de cununie; că avem să purtăm și de aci înainte matricule; că biserică noastră va considera și de aci înainte numai acea căsătorie de atare, care se va încheia după prescrierile bisericesci; că susține procedura matrimonială, dară o va simplifica; că va lupta și de aci înainte contra legilor daunose bisericiei.

Dară acestea nu au menirea de a ne întări pentru suportarea greutăților viitoare, nici nu au menirea de a întări pe credincioși în credința strămoșască, în alipirea către sânta biserică. Ștergerea vestirilor, după părerea mea, este mai mult stricăcioasă. Acestea ar fi trebuit susținute, căci deși nu sunt dispusețiuni strict canonice, ele totuși au fost și sânt cu deosebire astăzi de mare necesitate, și chiar dacă nu s'ar fi impus ele prin potestățile lumene, ar fi trebuit să se introducă de biserică.

Este de lipsă ca în casa Domnului, în fața sântului altariu să se vestească comunității creștine, cine sunt aceia, cari după voința Domnului să pregătesc a fi un trup, a se împreuna pe viață.

Ce privește ștergerea sedulelor de cununie și a taxelor protopresbiterale, nu insist aici, — este destul numai a constata că nici acestea nu sânt dispusețiuni pentru întărirea bisericiei, pentru intrarmarea credincioșilor. Eară celelalte decisiuni, sau enunciațiuni, urmează de sine, și ar fi fost un ce miraculos și uimitoriu, dacă s'ar fi făcut alte hotărâri, căci în parte ar fi fost chiar contrare învătăurilor bisericesci.

Nu ating acestea pentru de a face critică lucrărilor congresuale în acest punct, ci pentru de a constata, că nu s'a făcut nimica pentru întărirea credinței, pentru promovarea intereselor religioase și morale, pentru asigurarea bisericiei față cu viitorul.

Din contră am fost martori unor întâmplări, ce au stârnit numai nedumerire între credincioși. Înțeleg aici votul cunoscut din casa magnaților, carele acuma se exploatează în contra noastră din partea acelora, cari numai binele nu ne voesc. Să exploatează pentru de a aduce în rătăcire pe credincioșii noștri, pentru de a le sgudu simțemintele lor creștinesci și credința lor în sântele învățături și așezeminte bisericesci, și pentru de a-i înștrăina de preoții lor. Căci ce se zice, și cum se argumentează contra noastră? Sunt bune, zic ei, rânduilele cele noaue; dacă nu ar fi ele bune, cum s'ar fi întâmplat ca ele să fie votate și de Metropolitul vostru? Noi cunoaștem și am auzit vorbindu-se despre motivele acelui vot, dară acelea fiind de o astfelu de natură, că numai spirite disciplinate și esperte în labirintul regulamentelor respective le pot cuprinde și mistui, — pentru mulțimea credincioșilor ele rămân necuprinse și neexplicabile. Mulțimea credincioșilor vede și simțesce numai rezultatul fatal, și după acela judecă, și judecata este deprimătoare.

Teoretice mult se poate disputa asupra lui, și paremi-se, fără de a ajunge la o înțelegere completă, precând practice el a adus pentru mulțimea credincioșilor numai nefericire, el se folosește spre combaterea simțemintelor religioase ale credincioșilor.

Am mai observat ceva, ceea-ce numai întrista ne poate. Noi ca fiii adevărați ai bisericiei noastre am fi dorit și dorim ca instituțiunile și așezemintele noastre bisericesci să se apere curat numai din punct de vedere al bisericiei; în special ce privește sânta taină a căsătoriei noi trebuie să avem în vedere numai caracterul specific al tainei așezate de Mântuitorul nostru. În apărarea tainei lui Christos nu este permis, — deși în lume trăim, și sântem legați de materie, — a ne provoca la motive materiale, căci prin aceasta am dejosit însași taina, am arătat că în lupta noastră nu sântem conduși și inspirați de sântenia tainei, ci de motive și interese materiale. Dară durere, de repețite ori am auzit lamentări că prin introducerea căsătoriei civile preoții au mari pierderi materiale; și în special protopresbiterii își perd venitul lor. Va să zică, dacă venitul material al preoților și protopresbiterilor ar fi asigurat, ce ne pasă de căsătoria civilă?

Astfelu de lamentări sânt demne de funcționari, dară nici de felu de servitorii sântului altariu, de urmașii sântilor apostoli și învățăcei, de păstorii sufletesci ai turmei cuvântătoare, cari nu de dragul venitului material ci de dragul misiunii înalte și sante preoțesci trebuie să-și implinească

cu sântenie, abnegațiune și jertfire de sine datorința ce i-o impune preoția.

Preotul nu este funcționarul, nu este lucrătoriu năimit, ci este păstorul al turmei, părinte sufletesc așezat de Duhul sânt pentru conducerea sufletelor încredințate lui, la fericire.

Nu este bine deci a accentua neconținut perderile materiale, căci prin aceasta toată lupta noastră s'ar reduce la o cestiune a pâinei, și am da drept acelora, cari afirmă că suntem conduși numai de interes personal, material, de interes al castei.

Vom avea mari pierderi, dară acestea nu sunt materiale; și chiar pentru că nu sânt materiale trebuie să ne investim cu arme apte pentru de a lupta cu succes întru evitarea acelor pierderi.

Nu prin stergerea vestirilor, nu prin stergerea taxelor protopresbiterale vom putea reduce acele mari pierderi, vom putea ținea în alipire pe credincioșii noștri către sânta noastră maică biserică, ci prin cuvântul lui Dzeu, prin cultivarea simțului religios și moral în credincioșii noștri, cu cuvântul și cu fapta. Dacă în inima omului nu este sădit și nu a prins rădăcini cuvântul lui Dzeu, învătătura dreptei noastre credințe, atunci nu ne va ajuta ștergerea vestirilor sau a taxelor.

Și din acest punct de vedere aflăm de păgubitoriu pentru interesele noastre bisericesti că nu am auzit, și nu auzim cuvântul păstorilor noștri. Este rău că nici credincioșii nu au primit învățături pentru de a se feri de ademeniri, dară nici preoții nu au primit înviațiuni și directivă pentru activitatea lor pastorală.

Din acest punct de vedere am așteptat și așteptăm mai departe, o mai mare și mai încordată priveghiere asupra disciplinei bisericesti, asupra activității și comportării persoanelor bisericesti, ca aceasta din urmă să fie conformă postulatelor înaltei și santei chemări preoțesti; dară și o mai mare circumspecțiune în ce privește primirea și pregătirea tinerilor, cari voesc a se dedica preoției.

T.

Studiu

despre Celți și numele de localități.

Dedicație P. S. S. Domnului Episcop NICOLAE POPEA

(continuare)

4. Celții

Nascerea și leagănul Celților a fost în Aria, dincoace de râul Ind și în partea de către muntele Imaus (Himalaia). Înmulțindu-se populațiunea — încât ne servesc datele istorice — Celții au fost cei dintâi, carii au primit din teritoriul Arilor și s'au lătit în două direcțiuni. Unii au străbătut peste Media și Armenia spre Caucas și preste Caucas luându-o spre nord către Finni, și spre apus preste Scythia europeană, continuând linia Dunării

și Carpaților, și urmând ne'ncetat roiri noave, s'au suit la isoarele Dunării au trecut Rhinul și s'au oprit la țărmii mării atlantice, până între munții Pirenei și Alpi; și fiind-că pe acele teritoare nu mai încapură, se răspândiră peste teritoarele vecine, unii trec pe insula mare și o numiră Britania, Alții peste Pirenei și Alpii iară alții încep un curs înderept preste Rhin și Dunăre spre nord și preste Sava și Drava spre amezi în peninsula balcanică. O altă cale a Celților a fost preste Media și Mesopotamia spre Asia-mică și spre Fenicia.

Numele cel mai vechi al Celților a fost: Gael (Gäl) și Gael-dae (Gäl-dae); și prin strămutarea lui g. în k și c, iară a lui d în t, s'a format numele Keltoi la Greci, Celtae și Celti la Romani, și apoi din Gael, la Romani s'a format: Gallus, ce a însemnat un popor special din Celți.

Analele vechi gaelice (gălice) sau irice spun¹⁾ că primul conducătoriu al Gaelilor din Asia înaltă a fost Absal și până la 2244 a. Cr. a locuit în Sinear și apoi de aci alungat de Assyri, a nisuit spre Caucas. Ardfear, ca pe gaeli să-i elibere de Assyri, a condus pe alți gaeli (numiți acum și Gael-ag-i=viță, neam de Gaeli) spre Eufrat la Ardmion (Armenia) unde el la an. 2213 a. Cr. a murit. Og cu ai săi s'a suit spre nord în Caucas și moare la an. 2145 a. Cr. Glar cu ai săi la 1933 trece peste Caucas în Scythia europeană, și popoarele gaelice împing unele pe altele spre nord și spre apus și au ajuns până la marea atlantică.

Dar Gaelii și pe a două cale, peste Fenicia încă au pornit de timpuriu. Sub conducătoriu Dubar, Gaelii la 1600 a. Cr. descălecă în Spania la gura râului Ebro și s'au suit în Algarbia, unde au aflat deja Celți, veniți de preste Pirenei și cu ei au făcut legătură. Dair cu Gaelii săi la a. 1514 a. Cr. se află între marea caspică și neagră. După moartea lui e ceartă pentru tron, bētrâni aleg pe Calma, dar Cealgach cu ai săi cuprinde tronul și respinge pe Calma. Acesta din Iberia Caucasului pornesce cu ai săi spre amezi, la an. 1491 a. Cr. ajunge în Fenicia și se oprește la portul Sidon, și mai târziu sosesc și fratele Ronard cu cetele sale. Nargal, regele Fenicie, ca să scape de oaspeții săi, laudă pământul unde s'au așezat ceilalți Gaeli (sub Dubbar), le închiază luntre, și Calma cu ai săi la an. 1491 se încarcă pe luntre și după 9 zile ajunge la gura râului Duero din Spania și se așază acolo, dar sunt date și urme, că din Celți unii s'au așezat și pe țărmii Africe.

Celții au fost ramul cel mai puternic, carele a pornit din teritoriul Arilor, și au cuprins o parte foarte mare din Europa²⁾.

¹⁾ O' Connor un ir, adică Gael din Irlanda a edat analele vechi ale gaelilor sau Irilor sub titlu „Rerum hibernorum scriptores veteres 1826, 4 tomuri în limba latină și irică vechiă. Wilh. Obermüller Kelt.-Deutsch Wörterbuch Berlin 1892 în articolii Gaeli, Sinear și Spania, Sidon le aduce mai pe larg și mai multe date istorice. M. Bultet Memoires sur la lanque celtique Besançon 1754 T. I. cap. 7.

²⁾ Friedrich Karl Mayer, Keltische Völkerschaften Berlin 1863 pag. 8 und so, in der ganzen Strecke von Caucas bis Grönland, von Atlas bis Ural, überall damals keltische Bevölkerung.

5. Germanii

Germanii au păstorit în muntenia Asiei de mijloc și împinși de Hiungnu au pornit și ei spre Europa nordică și s'au așezat la spatele Celților, dar' ei numai la începutul imigrațiunii popoarelor se fac cunoscuți.

Prima cunoștință despre Germani a dat-o neguțătorul grec Pythias din Massilia (Marseille în Franția) carele la an. 250 a. Cr. i-a aflat pe țărmii mării nordice și răsăritene. Din Germani, popoarele Cimbrii și Tentonii pășesc mai întâiu în istorie la an. 113 și 101 a. Cr. călcând în picioare populațiunii celtice și oprindu-se față cu Romanii. Bătuți și respinși de multe-ori, în fine Germanii îmburdă imperiul roman dela apus.

Numele German e dat din partea Romanilor și Grecilor, căci ei pe sine la început nu s'au numit Germani, cu acest nume colectiv, ci după numele popoarelor singuratică; azi în literatură toate popoarele nemțesci, se numesc Germani, și ei nomenclatura generală și bună: indo-ărică, au strămutat-o în indo-germană, ce din partea Francesilor, Anglilor etc. nu e primită, pentru-că German e nume de ram, iară nu de trunchiu, adică: celelalte ramuri nu puerd din Indo-germani ci din Indo-ari.

6. Litvanii

Litvanii (la Poloni Litvinii) cu *Letii* și *Samogiiții* la olaltă formează un ram din trunchiul indo-ăric. Considerând, că limba litvană are formele cele mai vechi, Litvavii se privesc, că mai înainte decât alte ramuri au imigrat în Europa și că limba lor e mai antică. Litvanii stau mai aproape de ramul slavean, ei odată în Polonia au format un principat, azi se mai află cam la 3 milioane în guvernamele rusești Konno și Wilna, și încep de a se stinge în Poloni și în Ruși.

7. Slavii

Slavii e un nume colectiv, ce s'a dat mai târziu popoarelor ce se țin de acast ram. Slavii asemenea au venit din prejurul acela al Asiei, de unde au pornit și alte ramuri indo-ărice.

Slavii stng remășițele popoarelor scythice și apar pe teritoriul dela Dniper, Marea neagră și Don, până spre marea baltică la nord și de aci pornesc în două direcțiuni, spre apus până la rurile Elba și laala și de aci, din nord-apus în seculul al 6-lea d. Cr. calcă în picioare popoare celtice, germanice și romanice și prin Panonia (Ungaria în apusul Dunării de mijloc) trec în Istria, Dalmația și în peninsula balcanică, și din acestia sunt Slavenii, Croații și Sârbii; alte popoare slave pornesc din nord-răsărit și sub nume de Anți, Sclaveni etc. trec Nistrul, Prutul și Dunărea și se așază în Moesia și Thracia, și aci slavisează pe Bulgari și parte mare din Români. Aci e întrebarea, că întru cât au străbătut Slavii și în Dacia anume în Ardeal?

a) Conesiunea ramurilor.

Pe baza scrutarilor se deduce, că pe teritoriul celei mai vechi populațiuni arice, numai la început, doară pela anii 4000—5000 a. Cr. a putut se fie o limbă comună

generală; dar limba în această stare nu a putut ținea mai mult decât vr'o câțiva seculi, căci o limbă poporală în decursul seculilor de sine singură se schimbă, ori că progresa, ori că decade; ear prin influințe esterne limba se sparge în mai multe limbi, anume în dialecte.

Aceste ramuri de popoare, au pornit tot de pe acel imens teritoriu aric, dar' atunci, când numai era o unică limbă comună, și când încă acasă se formaseră mai multe limbi. Ramurile de popoare, nu au pornit numai de pe un și acelaș teritoriu, ci unele popoare vor fi pornit mai dela răsăritul, altele mai dela nordul sau apusul aceluia teritoriu; mai departe ramurile de popoare nu au pornit toate de odată p. e. în decurs de 50 de ani, ci în intervaluri de seculi și în decurs de mai mult de 2—3000 de ani.

Și totuș toate au adus cu sine ceva comun limbistic și ceva special numai ramului respectiv; ramurile cari au pornit mai la început au avut mai mult comun, iară cele venite mai târziu, mai mult special limbistic, și fiecarele ram dezvoltându-se chiar independente, și a înmulțit specialitățile sale limbistice; dar' dezvoltarea independentă a fost pentru fiecarele ram foarte relativă, căci ramurile și după așezarea lor au venit în mari coatergeri și prin aceasta au putut de a-ș împărtași specialitățile lor limbistice.

b) Amalgamisarea ramurilor

Materialul limbei și formele gramaticale a le unui ram au trecut în limba celui alt ram prin multe canale și fiecarele ram a nisuit de a-ș face limba sa de organul celorlalte ramuri, și astfel, de a-se face pe sine centrul unei unități și a disolva unitatea, întregitatea celui alt ram.

Treceri de material limbistic și forme gramaticale s'au întâmplat prin conlocuirea în vecinătate, adeseori la olaltă, când limba mulțimii are influință asupra minorității; prin cucerire, căci cuceritorul și cuceritul își împrumută elemente limbistice și prin cultură, căci prin aceasta se lășese limba cultivatului și se sparge sau topesce limba necultivatului.

Grecii și Italicii — precum s'a zis — la început au trăit ca un popor la olaltă, și atunci au trebuit, ca să aibe ori tot aceiaș limbă, ori foarte mult comun; mai târziu înmulțindu-li-se elementele speciale, limbile lor au devenit ca limbi surori; dar fiind-că Grecii au devenit mai curând culți, ei au mijlocit prima cultură în Latium și prin aceasta a deschis calea, că limba latină se se cultiveze pe baza culturi limbei grece și de aci urmează că în limba latină e și material limbistic, special grec și sunt și forme gramaticale grecesci, pe lângă elementul aric comun.

Grecii în timpul istoric au fost bătuți de Celți, dar' n'au fost cuceriti, ca se se poată presupune atare amalgamisare a lor, și totuș în limba grecilor se află $\frac{2}{3}$ de material limbistic, ce se află în limba celtică¹⁾ și aceasta

¹⁾ Dr. N. Sparschule, Kelt. Studien über das Wesen und die Entstehung der griechischen Sprache. Frankfurt a. M. 1848, pag. 103.

să poate atribui nu numai derivării din trunchiul comun aric, ci și presupunerii că Pelasghii și alte popoare din Asia mică, cari s'au amalgamizat în Greci, au adus și element celtic, căci $\frac{2}{3}$ din trunchiuri de cuvinte grecesci sunt celtice și numai terminațiunile sunt grecesci.

Latinii la început au locuit numai în Latium, o țerișoară abea de 1500 kilm. □ și limba cea mai antică poporală a stat numai din element italic; prin colonizarea și cultura Grecilor, din latina poporală s'a făcut o limbă cultă latină, carea în multe părți s'a dezvoltat după chipul și asemănarea limbei grecesci. După ce în Latium, din Latini, Sabini și Etrusci a început a se forma poporul roman, și acesta a cuprins Italia de mijloc, Romanii au cultivat mai departe limba latină, primind noue elemente italice, adică pe acele umbrice și oscice în materialul limbei latine, și dând acestora din formele limbei culte latine, așa, că au nisuit spre unitatea limbei poporale și spre lățirea limbei culte latine, acuma, mult romanisații, căci partea mai mare de trunchiuri de cuvinte erau italice, umbrice și oscice, până ce, numai trunchiurile erau latine.

Romanii cucerind mai departe alte popoare în Italia de sus, Spania, Gallia etc. în toate vecinătățile au întâlnit mai numai popoare celtice, pe acestea le-a cucerit și prin seculi, în partea mai mare le-a amalgamizat, și până în secolii 5—6 d. Cr. le-a romanizat, dar prin această amalgamizare nu numai limba poporală ci și cea latină și-a sporit materialul limbistic, căci a primit trunchiuri de cuvinte celtice, dându-le terminațiunile latine.

Soarta Celților a fost, ca partea cea mai mare din ei, să se romanizeze. *Romanizarea lor a fost mai ușoară, pentru-că ramul celtic a stat mai aproape de cel italic, încât privesce gramatica și aceste au avut și mult material limbistic aric, comun.*

După proporțiunea numărului de ostași, ce Gallii [Celții din Gallia] pe timpul resboaielor lui Iulie Cesare, la an. 38—50 a. Cr., puteau să adune în ostile lor, s'a combinat că în cei 5—6 seculi, cât Romanii au domnit peste Celți, cel puțin 20 de milioane de Celți s'au romanizat; în seculii mai târzii și până azi cel puțin 10 milioane de Celți s'au germanizat și anglesit, eară un rest necalculabil s'a slavizat, așa încât azi mai vețuesc numai cam 4 milioane de Celți.

Astfel vedem, că cum un ram aric a contopit pe celalalt; că din ramul cel mic italic s'a dezvoltat un ram mare seau numit azi, roman. Și e rațional și natural de a crede, că sângele Romanilor a trecut în al Celților și astora în al Romanilor; ca material limbistic și forme gramaticale celtice au trecut în limba poporală romană și că în urmare în limba fie-cărui popor romanic sunt elemente celtice într'o măsură mai mică sau mai mare.

În acest mod putem cuprinde construirea ramului roman și celtic, cari ne interesează mai de aproape, dar pentru scopul acestei scrieri, să cercetăm pe Celții de azi.

B) Celții de azi

1) Baschii pin Spania

Primii locuitori ai Spaniei vechi (de carea s'a ținut și Portugalia de azi) au fost Iberii și acestia au locuit

în jurul râului Iberus [azi Ebro] de unde și-au căpătat numele, și mai ales pe coastele Pireneilor și Iberii nu s'au ținut de trunchiul Arilor.

Sub Dubbar, Calma și alții s'au așezat Gaelii sau Gaeleaghii sau Gallagherii, popor din ramul celtic. La 1017 a. Cr. hierarhia apăsând tare popoarele, la Zembra s'a purtat o luptă și urmarea a fost, că la anul 1600 a. Cr. o mulțime de Gaeli au trecut peste mare în Erin [Ierne sau Irlanda în Anglia]. Gaelii rămași acasă încă pe timpul Romanilor s'au numit Gallaeci și Callaeci, iară teritoriul lor Gallaecia, pe țărmul mării atlantice la râul Darius [azi Duero]. Aceasta țară și azi se numește Gallicia, până ce locuitorii pe sine Gallegos, aflându-se și formele Gail și Gaillae (la Nemți: Gallak-er).

Dela râul Tagus spre amezai și țărmul mării atlantice încă și pe timpul Romanilor locuia un popor numit Celtici, dar și din Gallia cea mai vechiă încă au trecut Celți peste Pirenei în Spania, și poporul Spaniei în general s'a numit Celt-iberii, ca și când ar însemna, că Celții cu Iberii ar fi format un popor. Despre Celtiberi se constată, că după caracter au fost Celți, eară după limbă, mai mult Iberi. Între Celtiberi a fost un popor numit Vascones și a locuit lângă Pireneii, ce sunt spre sinul de mare contabric, azi numit Vasconne și Gascogne.

Romanii peste 200 de ani s'au luptat cu Celtiberii și abia la an. 19 a. Cr. sub August au cucerit Spania, și apoi acolo au străbătut portul, limba și datinele romane.

Din Vascones poporul celtiberic a ramas și până azi un popor, ce se numește Basconii și Baschii, eară el pe sine Eskualdun și e lățit pe ambele coaste ale Pireneilor, și anume: în provinciile Navara, Biscaia, Quipozcoa și Alava, ca provinciile baschice; iară în Francia sunt în despărțemintele Monleon și Bajonne și țara lor se numește Gascogne (dela vechiul Vascones). Francii la an. 602 după Cr. au cuprins teritoriul, ce atunci se numia Gallo-vasconia. Baschii sunt azi la 450,000, $\frac{3}{4}$ în Spania $\frac{1}{4}$ în Francia și se consideră de poporul cel mai vechiu. Limba baschică stă din trei elemente, anume: iberice, celtice și romanice și are literatură frumoasă¹⁾.

(Va urma)

Generalul Doda

Amintiri

Faptele săvârșite de generalul Doda în calitate de deputat dietal al cercului Caransebeș, din punctul de vedere al cauzei noastre naționale sunt fără îndoială actele cele mai importante ale vieții sale, cari vor rămânea pentru totdeauna un moment epocal în istoria luptelor poporului român de sub coroana Sântului Ștefan.

¹⁾ Mă folosesc de „Elements de Grammaire Basque de Luis Geze, Paris 1875.” Pe baza acestei gramatice, am publicat studiu comparativ între limba bască și a noastră în Familia 1887 pag. 480 etc.

Până la scrisoarea ce a adresat-o generalul presidentului camerei magiare, pasivitatea poporului român față cu legislațiunea dela Budapesta n'a fost alta decât o vorbă moartă.

În fața acestei scrisori pentru prima-dată a văzut lumea și a trebuit s'o simtă și parlamentul din Budapesta, că cu toate, că fie-care cerc electoral își avea deputatul în sinul acestui corp, totuș în realitate nu a fost și nu a putut fi luat drept o adevărată reprezentanță a țării.

Dar' nu aici este locul pentru aprețierea acestui act *întru adevăr* „istoric“, care va rămânea pentru totdeauna o filă glorioasă în anele luptelor noastre naționale.

La acest loc am voit să înregistrez un moment de altă natură mai puțin serioasă, a deputăței generalului. Am voit să zic numai, că dacă actul sus atins și tuturor bine cunoscut, nu ar fi eternizat amintirea mandatului ce Severinul l'a dat generalului Doda, — era totuș o seamă de oameni, cari pentru întreaga lor viață nu ar fi uitat, că dânsul a fost și deputat dietal.

Înțeleg tinerimea universitară, care studia în deceniul trecut la Budapesta.

Anume de câte-ori generalul venia la ședințele dietale în capitală și și redica diurnele, era pentru dânsul în totdeauna un lucru de căpetenie, se petreacă o seară în jurul tinerilor universitari.

Invitarea la această convenire, ce e drept, nu o făcea după receptul lui Knigge, dar' pentru noi era în totdeauna cu dor așteptată și cu mare bucurie primită. Preumblându-se în oarele de seară pe strada Vațului și întâlnindu-se cu noi, ne avisa de regulă cam în modul următoriu:

„Servus! Werd' Euch dieser Tage einladen. Ist aber noch nicht bestimmt. Lass' Euch schon sagen. Servus.“

După acest avis ne prezentam în fie-care seară cu punctualitate rară și în număr cât se poate de complet pe strada Vațului, așteptând „Befehl“-ul, care preste scurt timp și urma:

„Samstag! Punkt 7! Zimmer Nr. 72. Wisst ja schon. Pünktlich sein. Servus!“

La hotelul „Frochner“, unde era cuartirul regulat al generalului, se afla o chilie mai mare, un salon, în care ne prezentam cu toții punctual la oara prescrisă și unde ni-servia apoi un luculic souper.

Dar' cu toate că noi, oameni tineri, aveam multă pricepere pentru arta culinară și că restaurațiunea hotelului nu fără motiv se bucura de un renume deosebit, — totuși de abia așteptam desertul, după care generalul provăzându-ne cu câte o havanna și cu trebuincioasele sticle de vin, se punea la povesti și glume cu noi.

Aceste oare pentru toți câți le-au gustat, vor rămânea neuitate.

Încălzindu-ne mereu, începeam cu anecdotele și generalul scia și povestea multe mai ales din viața sa de militar, despre multele slăbiciuni ale marilor beliduci.

„Care mai scie ceva?“ ne întreba generalul. Vinul era bun și destul, și așa prinsesem curagiu.

— Știm și noi povesti despre generali.

Și apoi înșiram de-a rândul câte una dintre hazliile anecdote vieneze, în cari figurează de regulă un general și un „Schusterbub“ și povestea mergea în totdeauna în contul generalului.

Bétrânul făcea toate încercările de a ne arăta o față strictă și serioasă, dar' nu-și putea masca plăcerea, ce i-o făceau glumele noastre copilăresci.

Apoi venia rândul cântării și mai ales a cântecelor populare, cari le asculta cu multă plăcere. Ba în câteva rânduri ni-a cântat însuși generalul unele melodii vechi, ce noi nu le mai auzisem, între altele „marșul lui Traian“, o compozițiune populară, ce au cântat-o grănicerii în onoarea lui.

Apropiindu-se oara 11, generalul ne zicea:

„Genug für heute. Jeder nimmt sich noch zwei Zigarren. Zwei habe ich gesagt, dass sich keiner verzählt, und dan „a casă“, aber *g'rad*aus nach Haus!“

Dar' aceasta din urmă era unica poruncă a generalului, ce nici când nu o ascultam. Eram prea însuflețiți de plăcerile oarelor petrecute în giurul lui — ne trecea somnul.

Correspondință

Moldova, la 20 Iulie 1895.

De un timp îndelungat s'a simțit în comuna noastră lipsa unei case parohiale; s'au făcut adese-ori încercări de a umplea golul acesta, însă toate au fost zădarnice prin neînțelegerile ivite între foștii parochi administratori și între popor.

De când se află însă dl preot Traian Oprea în mijlocul nostru lucrurile s'au schimbat, căci dânsul prin ținuta-i corectă a câștigat simpatia tuturor, și astfel cu bună înțelegere, îi succese în fine comunei bisericesci a cumpera pre banii bisericei o casă parochială, carea întru toate corăspunde scopului. Duminică în 28/16 l. c. s'a făcut sântirea ei și anume: Întâiu s'a celebrat sf. liturgie, la care a luat parte afară de preoții locali, și dnii preoți Ioan Petroviciu din Ciclova română și Teodor Panciovean din Iertof, apoi o mare parte din popor și întreaga inteligență din loc, ear' dintre străini dl Dr. Iuliu Tămășel, dl P. Fiscea și alții. Dela biserică întreg publicul s'a prezentat la noaua casă parochială, unde s'a sevărșit prin sus amintiții preoți sântirea apei; apoi a urmat banchetul dat de părintele T. Oprea. Bună impresie a făcut strinsa legătură ce există între inteligență și țărâtime, cari cu toții la oaltă își petreceau. S'au ținut mai multe toasturi și anume întru

sănătatea Prea Sf. Sale Episcop Popea, ear' când urmă toastul întru sănătatea părintelui Traian Oprea, nesfârșite urale de „să trăească“ sunară, ear' poporul însuflețit își manifesta iubirea, ridicându-l pe umeri pe iubitul lor părinte.

Alipirea aceasta o și merită părintele Traian Oprea, căci se interesează de binele credincioșilor săi, și inima-i e plină de simțăminte adeverate naționale. Numai spre onoare îi poate servi, că între străinii „domni“ de și este respectat, însă nu binevăzută, căci lucru ciudod: agitează, ear' comercianții străini, îngrășați de pe spatele poporului românesc, scuipe foc de supărați, căci indeamnă poporul să nu mai tîrgue de la ei. O fi!

Înceiu cu observarea, că ziua de 28/16 Iuliu a fost o zi însemnată pentru comuna noastră Moldova-nouă, părintele T. Oprea se continue mai departe pe calea apucată, ear' pe credincioșii lui îi îndemn să asculte de bunele sale sfaturi.

Cu aceasta ocaziune trebuie să amintesc și nobila faptă a Dni preot Ioan Petroviciu din Ciclovaram., carele a donat bisericeii noastre o acție de la cassa de păstrare din Oravița în val. nom. de 50 fl. — Primiască și pe aceasta cale mulțămite întregii comune bisericesci pentru fapta deamă de a avea pretutindenea cât de mulți imitatori.

Moldoveanul.

Varietăți

Adunarea generală a Reuniunii învățătorilor din diecesa Caransebeșului. Dupăce la ședința comitetului convocată pe 28 Iunie a. c. membrii n'au fost în număr, Comitetul s'a întrunit de nou în 20 Iuliu st. v. și, la propunerile unor despărțăminte, precum și din considerarea altor împrejurări, s'a statorit, ca adunarea generală a Reuniunii să se țină în Caransebeș în 10/22 Septembrie a. c. și în zilele următoare. Convocătorii împreună cu programul se vor publica cât mai curînd. Ceeace se aduce la cunoștința on. membri și on. public. — *Bocșa-Montană*, în 26. Iulie 1895. — *Ioan Marcu*, notariul general Reuniunii.

Programele școalelor noastre medii. A apărut a XXXI. programă a gimnasiului mare public român de religiunea gr. orientală din *Brașov*, a școalei comerciale și reale și a școalelor primare împreunate cu gimnasiul pe anul școlastic 1894—95. Programa e publicată de Dl *Virgil Onițiu*, directorul școalelor medii. La gimnasiu au funcționat 12 profesori, la școala reală și comercială 11. Elevi au fost înmatriculați la gimnasiu 325, la reale 148, la comerciale 88, la școalele primare 728. Suma totală 1289. Față de anul 1893—94 se arată o creștere de 69 școlari.

În „Raportul al XXXII-lea despre gimnasiul superior fundațional din *Năsăud* pentru anul șco-

lastic 1894—95“ vedem, că în decursul acestui an au funcționat 17 profesori sub direcțiunea dlui *Ioan Ciocan*. Au fost încriși de tot 274 elevi, dintre cari 3 privațiști. La finea anului au fost examinați 262. Examinații au fost după limba maternă 257 români și 5 germani.

La examenul de maturitate s'au prezentat 30; din acestia: a) la scripturistic clasificați cel puțin cu „destulitoriu“ 25, la scripturistic respinși pentru repetiția examenului 5, b) la verbal declarați: matur cu „eminentă“ 1, matur cu „bun“ 2, matur 8, la verbal respinși pentru emendare după trei luni 10, la repetiția examenului după un an 3, nu s'a prezentat 1.

Din programa gimnasiului sup. gr. cat. și a școalelor normali din *Beiuș* pe anul școl. 1894—95, se vede că în decursul anului școlastic expirat au funcționat 14 profesori sub direcțiunea dlui *Ioan Butean*.

Elevi înmatriculați: 345, mai puțini cu 27 decât în anul de mai înainte. După religiune: gr. or. 138, gr. cat. 127, rom. cat. 24, ev. reformați 5, israeliți 23. După naționalitate: 265 români, 52 magiari (născuți și făcuți). Sciu vorbi numai românește 36, numai ungurește 33, ungurește au știut 281.

Internatul *Pavelian*, înființat de episcopul *Pavel*, a adăpostit în acest an școlariu nu mai puțin ca 93 studenți, dintre cari 18 grătit, 44 cu taxa întreagă de 12 fl. la lună, ear restul cu taxe mai moderate, 16 chiar numai cu jumătate taxa, adevă cu 6 fl. pe lună.

Furtună. Luni după amiază o furtună înspăimîntătoare a străbătut în lățime considerabilă Banatul începînd dela *Vîrșeț* până la *Caransebes*. Toate satele și hotarele atinse de această vijelie, au perderi mari.

Împăratul Wilchem — predicătoriu. La 1 Septembrie, se va inaugura în *Berlin* o mare biserică zidită în amintirea lui *Wilhelm I* din ocaziunea sărbătorilor de aniversare a *Sedanului*. Atunci Împăratul *Wilhelm al Germaniei* — după cum scrie „*L'Estafette*“ din *Paris* — usând de titlul său de *Supremus Episcopus Borussiae* va să țină o predică de pe amvon. Scirea aceasta a produs emoțiune în presa germană.

La ruinele cetății din Suceava după cum aflăm în „Gazeta Bucovinei“, au început desgropările în 25 Iulie; spre acest scop se întrebuițează de-ocamdată suma de trei sute florini, care i-a încredințat-o Ministeriul din *Viena* dlui profesor și conservator *Carol Romstorfer*, pe care-l sprijinesce întru lucrările sale aceste un comitet compus dintre *Suceveni*. Nu ne îndoim, că spre conservarea ruinelor acestora de mare însemnătate istorică și spre continuarea desgropărilor acestora va ofera puternicul său sucurs și comitetul țerii *Bucovina*.

Bibliografie. În anul 1894 a apărut un op cu titlul: „*Vissza emlékezések a török-román-orosz háborúból*“ *Reamintiri din războiul turco-român-oros*. Fiind-că autoriul opului *Lajos Lajos* descrie obiectiv participarea românilor la acest războiu, D-l *Aureliu Trif*, colaborator la *Dreptatea*, traduce acest op de 14—15 coale și în limba românească. Prețul unui esemplar va fi 1 fl. 50 cr.

Concurs

Conform ordinațiunii Venerabilului Consistoriu diecesan ddto 3 Iulie a. c. Nrul 1274 B. se escrie concurs pentru întregirea definitivă a parohiei gr. or. rom. de clasa II-a devenită vacantă prin moartea preotului Mihail Giurgiu din Jebel, protopresbiteratul Buziașului, comitatul Timiș, cu termen de recurgere de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia diecesană“.

Emolumentele sunt:

1. O sesiune parohială.
2. Stola usuată.

Să observe, că veduva și orfanii au să se bucure de drepturile provăzute în §-ul 8 din regulamentul pentru parohii.

Doritorii de a ocupa aceasta parohie sunt avisați, ca recursele ajustate conform statutului organic bis. și a regulamentului pentru parohii adresate comitetului parohial să le subștearnă Oficiului protopresbiterat a tractului Buziaș în Ghilad, posta ultimă Csákova.

Recurenții sunt poftiți a se presenta în vre-o Duminecă sau sârbătoare în sânta biserică, dar nu în ziua de alegere.

Jebel, din ședința comitetului parohial, ținută în 23 Iulie 1895.

[56] 1-3

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine Aureliu Drăgan adm. protopresb.

Licitațiune minuendă

Pe baza încuviințării Ven. Cons. diecesan din 11. Iulie a. c. Nr. 1890 se escrie licitațiune minuendă pentru ridicarea zidului, înnoirea lemnului și acoperirea de nou cu aramă a turnului bisericii din comuna Orșova, protopresbiteratul Mehadii, cu prețul de esclamare 2651 fl. 54 cr. v. a.

Licitațiunea se va ținea în localitatea de ședinți a comitetului parohial din curtea bisericii, Mercuri, în 2/14 August a. c. la 3 oare după amiază.

Reflectanții vor avea a depune la începutul licitațiunii 10% vadiu în bani gata sau în hârtii de valoare.

Planul și specificațiunea de spese și măsuri se pot vedea ori în ce zi la subscrisul președinte.

Orșova, la 18/30 Iunie 1895.

[54] 2-2

George G. Ioanoviciu,
preș. com. par.

Traian Hențu,
not. com. par.

Licitațiune minuendă

Pe baza încuviințării Venerabilului Consistoriu diecesan ddto 20 Maiu a. c. Nr. 371 Ș. și ddto 17 Iulie a. c. Nr. 2047 B. se escrie licitațiune minuendă pentru edificarea de nou a „salei de învățământ“ la școala din comuna Apadia și a bisericii de acolo.

Prețul de esclamare la edificarea salei de învățământ e 937 fl. 03 cr., ear prețul de esclamare la edificarea de nou a bisericii e 7507 fl. 99 cr.

Licitațiunea se va ținea în 7/19 August a. c. în edificiul școlii vechi eventual în cancelăria oficiului parohial din Apadia.

Reflectanții vor avea a depune la începutul licitațiunii vadiul de câte 10% în bani gata sau hârtii de valoare.

Planurile și specificațiunile de spese și măsuri se pot vedea ori când la oficiul parohial gr. or. rom. din Apadia.

Să vor admite ca licitanți numai oameni probați, de omenie și esperți.

Apadia, în 22 Iulie 1895 st. v.

[55] 2-3

Nicolae Cornean,
preot și preș. al com. par.

Ioan Trandafir,
not. com. par.

Concurs

Se escrie concurs pentru ocuparea definitivă a postului de paroh în parohia de a III-a clasă din comuna Ohababistra, protopresbiteratul Caransebeșului cu termen de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia diecesană“.

Emolumente:

Sesiunea parohială în complex de 17 jugere ce aduce un venit de 130 fl.

Desdaunare dela erariu pentru 15 jug. 100° □ 47 fl. 45 cr.

Birul parohial de 40 fl. 50 cr. după usul vechiu. Salariu anual de nou votat și adrepartat după fumuri în suma de 100 fl.

Stola usuată dela boteze, cununii și înmormântări 30 fl.

Cortel natural corăspunzătoriu cu intravilan ce aduce un venit de 50 fl.

Alte venite accidentali în suma de 20 fl.

Recurenții calificați sunt avisați ca recursele lor ajustate cu documentele prescise să le trimită P. On. Domn protopresbiter al Caransebeșului în termenul indigitat, și să se prezenteze cu scirea aceluiaș protopresbiter în biserica locală în vre-o Duminecă sau sârbătoare.

Ohababistra, din ședința comitetului parohial ținută la 5/17 Maiu 1895.

[50] 3-3

Comitetul parohial.

În conțelegere cu protopresbiterul tractual.

Concurs

Pe baza ordinațiunii Venerabilului Consistoriu diecesan ddto 3 Februarie a. c. Nr. 147 B. se escrie concurs pentru întregirea definitivă a parohiei gr. or. române de clasa II-a din comuna Dubos, protopresbiteratul Buziașului, comitatul Timiș, cu termen de recurgere de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia diecesană“.

Emolumentele sunt:

1. O sesiune parohială.
2. Doauă plățuri intravilane.
3. Stola și birul usuat.

Doritorii de a ocupa această parohie sunt avisați, ca recursele conform statutului organic bisericesc și a regulamentului pentru parohii, — adresate comitetului parohial — să le subștearnă administratorului protopresbiterat Aureliu Drăgan în Ghilad per Csákova.

Recurenții au a se presenta — însă numai odată — în vre-o Duminecă sau sârbătoare în sânta biserică, dar nu în ziua de alegere.

Dubos, din ședința comitetului parohial, ținută în 4. Iunie 1895.

[51] 3-3

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine: Aureliu Drăgan, adm. protopresb.